УДК : 811.111:81’373.611

ЗАЦНИЙ Ю.А.
(Запорізький національний університет)

ПРО ДЕЯКІ ТЕНДЕНЦІЇ В СЛОВОТВІРНИХ ПРОЦЕСАХ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У цій статті автор розглядає якісні параметри і показники тенденцій словотвору англійської мови. Надається етимологічна характеристика словникового складу, яка зумовлює не тільки кількісні, але й якісні зміни в системі словотвору як основного шляху збагачення лексико-семантичної макросистеми англійської мови. Особливу увагу приділено телескопійному способу, іншим джерелам та механізмам формування та функціонування нових продуктивних словотворчих елементів та відповідних моделей в англійській мові, і, тим самим, новим тенденціям розвитку англійської мови, які засвідчують системний характер словотвору.

Ключові слова: афікс, джерела, етимологія, збагачення, продуктивність, словниковий склад, словотвір.

Зацный Ю.А. О некоторых тенденциях в словообразовательных процессах современного английского языка. В данной статье автор рассматривает качественные аспекты и показатели релевантных, по его мнению, тенденций развития словообразования как основного пути обогащения английского языка в современных условиях его развития на лексико-семантическом уровне. Анализируется этимологическая характеристика словарного состава английского языка, обусловливающая не только количественные, но и качественные изменения в системе словообразования. Внимание исследователя сфокусировано на телескопический способ и другие источники и механизмы формирования и особенности функционирования новых продуктивных словообразовательных элементов и вытекающих из них активно действующих моделей. Именно эти словообразовательные процессы определяют, по мнению автора, одну из основных тенденций обогащения лексико-семантической макросистемы английского языка, причём подчёркивается системный характер словообразования, взаимозависимость между различными способами.

Ключевые слова: аффикс, источники, обогащение, продуктивность, словарный состав, словообразование, этимология.

Zatsnyi Y. A. On Some Trends in Modern English Word-formation. The author analyses qualitative changes in English word-formation as relevant to its vocabulary. This paper is aimed at proving that word-formation determines to a large degree the major trends of English vocabulary development. Special attention is focused on telescopy and other sources, mechanisms and results of new word-formation elements and patterns. The word-formation is proved to be a system with the interrelation between its ways and means.

Key words: affix, enrichment, etymology, pattern, productivity, vocabulary.

У цій статті подаємо наше бачення деяких словотвірних неологічних процесів та тенденцій англійської мови, а над проблемами англійської неології автор працює протягом кількох десятиліть, причому результати його розвідок було висвітлено в монографіях, словниках, навчальних посібниках і численних наукових статтях [див., напр., Зацний 2000-2014].

Аналізуючи сучасний стан функціонування лексико-семантичної макросистеми англійської мови, відразу відзначимо її спроможність оновлення і збагачення майже винятково за рахунок власних мовних ресурсів шляхом лексичної і семантичної деривації, тобто шляхом створення нових одиниць або нових лексико-семантичних варіантів існуючих одиниць, нових значень. Продовжує діяти тенденція до зниження питомої ваги запозичень серед неологізмів англійської мови: надходження з інших мов в останні десятиліття складають приблизно 2,0 %. від загальної кількості. У той же час протягом довгого часу розвиток англійської мови, як відомо, значною мірою зумовлювався її контактами з іншими мовами, результатами широкомасштабних запозичень і відповідних “якісних” змін, які охопили практично всі рівні мови. Англійська мова настільки стала “насиченою” іншомовними елементами, що “власні” (таке поняття є досить відносним, оскільки під ним розуміються германські мовні елементи) лексичні одиниці складають, за даними досліджень мовознавців, не більш третини словникового складу. На лексико-семантичному рівні в діахронічному плані іншомовний вплив також сприяв і “якісним” змінам в англійській мові, внаслідок чого нові тенденції розвитку реалізувалися у вигляді активних інноваційних способів та засобів поповнення словникового складу, причому під останніми (засобами) ми перш за все розуміємо матеріальні наслідки формування продуктивних словотвірних елементів та моделей.

Об'єктивна сучасна ситуація свідчить, що англійська мова на лексико-семантичному

рівні характеризується тим, що в ній значну частку складають гетерогенні утворення, а саме - греко-германські, греко-романські, романо-германські та інші етимологічні гібриди. Можна навести такий типовий приклад: коли в середині минулого століття один з авторів маніфесту Лейбористської партії Великобританії ввів в обіг англійської мови слово *meritocracy,* лінгвісти почали протестувати проти цього "гетерогенного слова" (воно складається з латинської і грецької морфем). Вони писали, що тим самим це утворення не має право на існування. Проте його доля виявилася зовсім іншою: воно функціонує в англійській мові вже більш, ніж півстоліття як єдине нерозчленоване позначення більш демократичної суспільної системи в таких країнах, як США, на відміну від систем, що раніше в європейських країнах позначалися словом *aristocracy*. Зазначимо, що від слова *meritocracy* було утворено і таке поширене похідне у вигляді прикметника *meritocratic* для характеристики такої нової суспільної системи.

Розглядаючи процеси, механізми та засоби створення лексичних інновацій, знову наголосимо, що збагачення новими за формою та змістом інноваціями, тобто лексичними неологізмами, на сучасному етапі розвитку англійської мови відбувається в ній майже винятково шляхом словотвору, причому значна частина вихідних "будівельних" елементів (кореневих основ, афіксів) у свій час була запозичена з інших мов. Помітні, насамперед, певні зміни у ролі, в функціональній активності способів словотвору. Якщо ще кілька десятиліть тому, не кажучи вже про попередні довгі періоди, перші місця за активністю займали афіксація та композиція (словоскладання), то у XXI столітті на перший план, за підрахунками вчених та автора цієї статті, виходить так звана телескопія (фрагментація), коли новотвори формуються шляхом зрощення двох частин (фрагментів, осколків) існуючих слів, або одного повного слова і частини другого, причому якщо йдеться про фрагменти існуючих лексем, то вони, як правило, не співпадають із реальними морфемами. Внаслідок дії такого способу і механізму створюються нові лексичні одиниці, які іменуються телескопізмами (інші назви для таких одиниць - зрощення, злитки, контамінації, слова-гібриди тощо).

Якщо згадати історію виникнення таких лінгвальних формацій, то ми побачимо, що спочатку телескопізми носили оказіональний, жартівливий характер, однак згодом лінгвісти оцінили економну сутність авторських утворень за таким способом, їх здатність шляхом "нерозчленованого найменування" відбити поняття, які фактично складалися з кількох, позначити речі, які об'єднували кілька речей, внаслідок чого ціла низка телескопійних утворень англійської мови перетворилася на інтернаціональні одиниці. Найбільш відомі з них такі одиниці, як *modem, motel, smog, spam, transistor.*

Починаючи з другої половини XX століття з маргінального механізма і способу словотвору телескопія поступово перетворюється на все більш активний засіб вербалізації комплексних понять, які практично співвідносяться зі всіма сферами людського суспільства. На початок XXI століття не тільки спеціальні, але й загальні словники, особливо словники нової лексики, нараховували вже кілька тисяч телескопійних одиниць, що закріпилися в англійській мові. Висока продуктивність та популярність телескопійного способу спричинила навіть розповсюдження в останні роки в англійській мові такого неологізму, який фактично є символічним позначенням самого способу утворення подібних мовних одиниць - *franken-word*. Ця одиниця складається з частини слова *Frankenstein* та позначення поняття "слово" в англійській мові - *word*.

Якщо не так давно за допомогою телескопії створювалися лише іменники, то на сучасному етапі спостерігається "експансія" цього способу на інші частини мови, про що свідчить активне створення інших частин мови: прикметників, наприклад, *blandiose* (*bland + grandiose*), *blurple (blue + purple); beautifect* (*beautiful + perfect*), *squoval* (*square + oval*); дієслів, наприклад, *computicate* (*compu*ter + commun*icate*), *stuffocate* (*stuff+suffocate*) , *spave (spend + save).* Помітимо й інші тенденції та їх реалізації щодо телескопійногоо способу. Так, нерідко складовими телескопізмів виступають існуючі скорочення слів. Серед них можна навести приклади таких лексичних одиниць, як *celeb* (скорочення лексичної одиниці

celebrity), з яким були створені неологізми *celebreality* (*celebrity + reality*), *celebutante* (*celebrity + debutante*), *celebutard* (*celebutante + retard*), *celesbian* (*celebrity + lesbian*). У сучасній розмовній англійській мові функціонують численні телескопізми зі словом *blog,* яке є скороченням одиниці *weblog,* наприклад, *celeblog* (*celebrity + blog), siblog* (*sister or sibling +blog*), *vlog* (*video + blog*).

У якості фрагментів телескопійних слів можуть виступати цілі словосполучення:. До таких "неоформацій" належать, наприклад, одиниці *aireoke* (*air guitar + karaoke), scuppie* (*socially conscious + yuppie), soapedy* (*soap opera + comedy*). Згаданий тут телескопізм *scuppie (socially conscious + yuppie)* демонструє ще одну сучасну тенденцію створення зрощень (вона була започаткована в розмовній мові): формування "мультифрагментаних" телескопійних слів, а саме - з трьох фрагментарніх елементів, причому останній фрагмент може бути, як свідчить приклад зі словом *cuppie,* абревіатурою, що перетворилася на акронім, тобто набула статусу лексичної одиниці. Це "осколок" *yuppie ,* який ініціально вміщує в собі семантику словосполучення *young upwardly mobile* (*urban*) *professional person*. Прикладом "мультифрагментного" зрощення може служити і слово *turducken,* що складається з таких фрагментів складових, як *turkey + duck + chicken.*

Активне використання телескопіїйного способу створення інновацій викликало й феномен, який можна іменувати "вторинною телескопією", тобто коли у складі телескопійних новотворень щонайменш один із фрагментів, що виступає в якості компонента зрощення, у свій час також виник у результаті контамінації двох одиниць. Неологізм *vog* (*volcanic + smog*) «вулканічний смог» є прикладом такого феномену, оскільки другий фрагмент цієї інновації - *smog* є теж телескопізмом (*smoke + fog*). Вже трапляються і випадки, коли обидва компоненти, що піддаються дії «вторинної телескопії, виникли шляхом «первинної телескопії». Так, неологізм *splog*, що вводить поняття «псевдоблога», є зрощенням таких одиниць, як *spam + blog*, причому обидва компоненти виникли шляхом телескопії: *spam* (*spiced + ham*), *blog* (*web + log*). В інновації *sageism* "дискримінація за гендерною та віковою ознакою людини, особливо по відношенню до жінок немолодого віку" обидва компоненти теж представлені телескопійними утвореннями (*sexism = sex + racism, ageism = age+ racism*), хоча другу одиницю слід, фактично, розглядати не стільки як зрощення, а скоріше як створену за аналогією зі словом *sexism.*

Помітимо також, що перший компонент неологізму *sageism* (слово *sexism*) представлено ініціальним скороченням (*s*), а в наведеному прикладі з інновацією *vog* (*volcanic + smog*) неможливо точно визначити, який із компонентів, що складає це зрощення, представлено літерою. Слід помітити, що останнім часом досить типовим можна вважати участь абревіатур у якості фрагментів телескопізмів, а це позначає, що процес зрощення відбувається або водночас із процесом абревіації, або передує цьому процесу. Подібний феномен можна також ілюструвати на прикладі новотворення <u>*lolbertarian* - злиття</u> абревіатури *LOL* (*laugh out loud*) та слова *libertarian.*

Телескопізми не просто збагачують словниковий склад "економними неологізмами", але й спричинюють виникнення на їх базі похідних, про що свідчив і наведений приклад з неологізмом *vog.* Загалом ми вважаємо, що головним показником інтеграції телескопійних формацій свідчить їх участь у подальших словотворчих процесах, особливо – в афіксальній деривації, у результаті чого від таких одиниць утворюються деривативи, наприклад: *fampool (family+carpool) – fampooler – fampooling; splog* (*spam + blog*) - *splogger;* <u>*daycation*</u> (*day+vacation*) – *daycationer – daycationing;* <u>*ethnoburb*</u> (*ethnic + suburb*) - *ethnoburbia.* Більш того, роль телескопії полягає в тому, що цей спосіб є джерелом більш глибинних, якісних змін, котрі виявляються, зокрема, у формуванні на його базі нових словотворчих елементів із виділених других компонентів зрощень, що подалі починають функціонувати, фактично, в якості суфіксів.

Такі словотворчі елементи оформлюються внаслідок створення цілої низки телескопійних одиниць з тим же самим фрагментом. Перше зрощення як раз і служить у якості слова-зразка, а інші новотвори стають можливими не стільки шляхом дії механізму

телескопії (хоча саме цей механізм лежить, на перший погляд, в основі таких інновацій), скільки завдяки існуванню зразка, за аналогією до якого ці новотвори формуються. Так, у свій час телескопізм *Nixonomics* послужив зразком не тільки для "темпорально обмежених" оказіональних неологізмів, що позначають економічну політику перших владних осіб держав (*Reaganomics, Bushonomics, Gorbanomics, Putinomics*), але й у подальшому - для численних узуалізованих новотворень, прикладами яких є неологічні одиниці *bionomics, burgernomics, caponomics, cybernomics, freeconomics, mediconomics.* В результаті таких словотворчих процесів виділився суфіксальний елемент - *nomics* для позначення видів економічної діяльності, економічного аспекту певної сфери людської діяльності.

Продуктивним на сучасному етапі функціонування англійської мови можна вважати і фрагмент *-bot* "робот", який сформувався внаслідок створення цілої серії одиниць типу *cobot, knowbot, microbot, mobot, nanobot*. На шляху перетворення у суфікс знаходиться і другий умовно виділений елемент слова *vacation* (*-cation*), про що свідчить регулярне функціонування в англійській мові в останні роки телескопізмів *daycation, haycation, naycation, staycation,* які є зрощеннями повних перших компонентів (*day, hay, nay, stay*) з другою частиною (фрагментом) лексеми *vacation.*

Процес формування словотворчих елементів на базі телескопії охоплює і лексичні надходження з інших мов. До прикладу, запозичене з італійської мови слово *paparazzi* було використане як зразок для таких нових одиниць (телескопізмів за механізмом утворення), як *hackerazzi, rumorazzi, snaparazzi*, і тим самим можна говорити про виникнення в англійській мові нового суфікса - *azzi.* Помітимо, що його значення розширилось у порівнянні зі значенням у слові, що служив зразком (а саме такі процеси та механізми притаманні, як відомо, семантичним модифікаціям при формуванні словотворчих елементів). Неологізм *hackerazzi,* наприклад, позначає гакера, що зламує комп'ютер знаменитості, а слово *rumorazzi* вводить поняття автора розділу світської хроніки у ЗМІ. Відзначимо, що тільки перші новотвори з елементом *-azzi* зберегли його етимонне граматичне значення множини. Так, в електронному словнику *Word Spy* зазначається, що неологізм *snaparazzi* позначає фотографів-любителей, які переслідують знаменитих людей, надається і форма однини в англійській мові - *snaparazzo*, однак ця форма не «прижилася», і неологізм останніх років *hackerazzi* має значення як однини, так і множини.

За аналогією до біологічних термінів *carnivore, herbivore, omnivore,* які позначають, відповідно м'ясоїдних, травоїдних та всеїдних представників фауни, та шляхом їх зрощення з іншими лексичними одиницями в англійській мові почали вживатися такі неологізми, як *informavore* "сучасна людина, яка інтенсивно "споживає" інформацію", *locavore* "людина, яка споживає лише місцево вирощені продукти харчування", *opportunivore* "людина, яка споживає будь-які продукти, навіть відходи", *vegivore* "вегітаріанець". У даному випадку також можна говорити про новий суфікс *-vore,* який може надавати похідним і переносне значення на відміну від його прямого значення у складі термінів. Про таке конотативне забарвлення семантики і відповідний стилістичний потенціал свідчить наведене вище слово *informavore.*

На шляху перетворення на словотворчі елементи знаходиться ціла низка інших фрагментів телескопізмів, до прикладу, елементи *-burb*(*ia*) "пригород(и)" (частина слова *suburb(ia*) – *elderburb(ia)* "пригород(и), заселені в основному літніми мешканцями", *ethnoburb(ia)* "етнічні пригород(и)"; *-rant* (частина слова *restaurant*) "тип ресторану або його поєднання з торговельним підприємством": *bustaurant* "пересувний ресторан-автобус", *grocerant* "підприємство, яке поєднує бакалійно-гастрономічний магазин з рестораном"; *-oir* (частина слова *memoir*) «вид мемуарів»: *foodoir* "мемуари, в яких значна увага приділяється їжі, кулінарії": *momoir* "спогади відомої жінки про її досвід материнства", *popoir* "спогади відомого чоловіка про своє батьківство".

Зрощення можуть викликати і зміну семантики вже давно існуючих афіксів, набування ними додаткових значень. Прикладом може служити інтерлінгвальний суфікс *–ism,* який довгий час в англійській мові (як і в багатьох інших) вживався для позначення вчення,

доктрини, політики, державного устрою тощо. У період активного руху жінок за рівні права з чоловіками було створено слово *sexism* (*sex+ racism*) для позначення дискримінації жінок, чоловічого шовінізму. За аналогією була створена ціла низка формацій, які позначають дискримінацію людей за певною ознакою: *ablelism, ageism, geneism, fattyism, heterosexism, handicapism, heightism, smokeism, voicism.*

Телескопійні неологізми, як свідчать і наведені приклади, розкривають роль, що відіграє в словотворчих процесах аналогія, яку слід вважати мовною універсалією. Дія механізму аналогії спостерігається у всіх активних способах словотвору англійської мови. Так, учені цілком слушно наголошували на тому, що нові мовленєві (а у подальшому — мовні) одиниці фактично створюються не стільки завдяки існуючим способам, що актуалізуються у вигляді активно діючих моделей (патернів), скільки завдяки вже створеним словам, які, власно кажучи, і слугують конкретними моделями словотвору.

Так, вербальною базою неологізмів-похідних афіксального та композитного характеру частіше всього служить конкретне слово-зразок, у якому відбувається заміна одного із компонентів на інший (насамперед, реальної морфеми на відміну від осколка морфеми в телескопійних одиницях), причому дуже часто зразками для подальших інновацій:служать нещодавні неологізми. До прикладу, такі неологізми останніх років, як *crowdsourcing, friendsourcing, unsourcing,* побудовані за зразком раніше створеної одиниці *outsourcing.* Подібні випадки можна ілюструвати на прикладі інновацій *elder-proof* (зразок - слово *baby-proof*), *cash-mob* (зразок - слово *flash-mob*), *mom-cave* (зразок - слово *man-cave*), *upshifter* (зразок - слово *downshifter*), *upstander* (зразок - слово *downstander*). Шляхом аналогійного словотвору, як демонструють і наведені приклади, а також зафіксований у словниках неологізмів матеріал, виникають нові одиниці, що знаходяться у синонімічно-антонімічних або «тематичних» парадигматичних відносинах зі словом-моделлю.

Розглядаючи роль аналогії як універсального механізму, що значною мірою регулює систему словотвору і, тим самим, в сучасних умовах функціонування англійської мови, коли, як відзначалося, вона збагачує і оновлює свій словниковий склад майже виключно за рахунок історично сформованих власних ресурсів, можна констатувати, що і весь розвиток лексико-семантичної системи цієї мови залежить від дії зазначеного універсального механізму.

Наведемо, результати реалізації в мовленні та мові всіх інших активних способів словотвору. Розглянемо, зокрема, такий продуктивний для англійської мови спосіб і механізм формування інновацій, який умовно можна назвати «зворотньою деривацією» (*back derivation, back formation*). Цей спосіб первинно виявився особливо продуктивним для утворення дієслів шляхом «віднімання» суфіксів (реальних чи хибних) від іменників, причому слід мати на увазі, що він виник саме завдяки дії аналогії: якщо іменник типово утворюється від дієслова шляхом додавання суфіксу, то в разі існування неологізма-іменника за логікою лінгвістичних досліджень (які при всій суб'єктивності практично ототожнюються з лінгвальними — об'єктивно існуючими в мові) вчені змушені були підвести теоретико-методологічну базу під реалізований у мовленні і мові процес створення дієслів шляхом віднімання суфіксу (реального чи хибного) : *baby-sitter – baby-sit, carjacking – carjack, laser – lase, mass production – mass produce.* Прикладом хибного тлумачення морфемного складу іменників у наведених прикладах є абревіатура *laser* (*light amplification by stimulanted emmision of radiation*), яка, зрозуміло, не може поділятися на кореневу основу та суфікс.

Крім того, викладений раніше фактичний матеріал щодо ролі телескопії, демонструє, що аналогія є ефективним механізмом формування нових афіксів англійської мови. Саме такий феномен досить інтенсивно спостерігається в останні десятиліття і засвідчує, на нашу думку, про згадані раніше якісні зміни в лексико-семантичній системі цієї мови і відбиває одну із головних тенденцій розвитку словникового складу сучасної англійської мови. Розглянемо особливості формування та функціонування нових словотворчих елементів.

Результати наших багаторічних розвідок на солідному обсязі фактичного матеріалу із

застосуванням не тільки кількісного, але й елементів статистичного аналізу, що забезпечує певну об'єктивність та достовірність, доводять, що існують два основних джерела їх формування: і подальшого активного використання арсеналу нових афіксальних елементів англійської мови. Такими джерелами можна вважати:

1) Існуючі лексичні одиниці (кореневі основи). Цей процес ми іменуємо *афіксалізацією лексем,*

2) Фрагменти існуючих лексичних одиниць. Процес пропонуємо іменувати «*морфемізаціїєю"* фрагментів лексем (з наступним процесом їх «*афіксалізації»).*

У першому випадку, коли відбувається «*афіксалізація лексем*», у цьому процесі беруть участь у якості базового матеріалу як власні лексеми (мовні одиниці германського походження), так і елементи класичного (головним чином давньогрецького) походження, етимони яких були словами. Серед афіксалізованих лексем германського походження перш за все відзначимо високопродуктивний семантично-ємний суфікс *-friendly* – «безпечний, такий, що не завдає шкоди; зручний для користування; готовий допомогти», наприклад, *customer-friendly, family-friendly, nature-friendly, teacher-friendly.* Цей словотворчий елемент виділився з комп'ютерного неологізму *user-friendly* «зручний для користувача, простий» у результаті створення за аналогією з ним значної кількості інновацій, оскільки його семантична «наповненість» та потенціал дає йому спроможність практично необмежені комбінаторні синтагматичні зв'язки, тобто сполучуваність з іменниками.

Як і суфікс *-friendly* практично необмежену комбінаторну здібність з іменниками має елемент *-speak,* який позначає специфічну мову, жаргон певного середовища, групи людей, місцевості (*consultant-speak, ecospeak, eurospeak, NATOspeak*). Цей словотворчий елемент виник внаслідок утворення неологізмів за аналогією до авторських неологізмів англійського письменника Джорджа Оруела *newspeak, oldspeak.* Останнім часом його частковим синонімом виступає і елемент *babble.* Слово *edubabble,* наприклад, служить для іронічного позначення занадто термінологізованої мови досліджень в галузі педагогіки, неологізм *neurobabble* позначає жаргон медиків-невропатологів, а жаргон архітекторів і дизайнерів відбивається за допомогою інновації *designer-babble*. Повнозначні слова можуть перетворюватися не тільки на суфікси, але й на префікси. До прикладу, функцію префікса активно виконує слово *near,* яке характеризує стан, близький до того, що позначається основою: *near-bank, near-collapse, near-cult, near-desert, near-dictator, near-gridlock, near-president, near-subsistence, near-war.* Такі інновації були створені за зразком слова *near-death* «стан клінічної смерті», яке до речі, набуло і переносного значення «стан, близький до краху, банкрутства».

Ще більш важливим джерелом збагачення англійської мови необхідно вважати продуктивні словотворчі елементи, які можуть бути простежені до їх етимонів – давньогрецьких слів (основ). Це стосується, насамперед, префіксальних елементів. Наприклад, ключові концепти «кібернетичної епохи», інформаційного етапу науково-технічної революції неможливо було б вербалізувати без «префіксоїда» *cyber-*, кількість похідних з яким не піддається точним підрахункам. Більш того, на базі елемента *cyber-* було створено дієслова *cyberize*, "кібернезувати, активно використовувати Інтернет", іменник *cybercrat* "посадовець високого рангу в галузі комп'ютерної техніки. У той же час подібні формування (до них належать і такі одиниці, як *ecospeak, eurospeak, Eurocrat*) не позначають, що ми маємо справу з «неортодоксальною» ситуацією формування неологізмів лише з двох словотворчих елементів без кореневої основи, якщо враховувати такий мовний феномен, як "міжрівнева функціональна омонімія" , коли практично всі класичні елементи функціонують в англійській мові і як лексичні одиниці (на лексичному рівні) і як афікси (на морфемному рівні): *bio- , eco-, hyper-, mega-, nano-, –naut, super-*.В решті решт це позначає, що відбувається повернення таких мовних знаків до свого «етимонного» статусу.

Ми вже достатньою мірою визначили і друге джерело виникнення словотворчих елементів – осколки слів, що функціонують як афікси внаслідок телескопійного словотворення та дії универсального механізму аналогії. До викладеного раніше додамо, що

«хибні морфеми» (осколки, фрагменти) можуть бути виділеними під впливом феномену хибної (народної) етимології, коли відбувається розчленування запозичених мовних одиниць носіями англійської мови на мотивовані для них частини, тобто семантично асоційовані з відомими для них поняттями і відповідними речами, предметами, причому одна з таких частин у результаті знову таки ж дії аналогії використовується в якості словотворчої морфеми.

Типовим прикладом дії «хибної етимології» на створення неологізмів попередніх десятиліть може служити елемент *–burger* «бутерброд», який виокремився зі слова *hamburger* у результаті його тлумачення як такого, що складається з морфем *ham, burger* (оскільки перші гамбургери були хлібцями з яловичиною), хоча насправді слово *hamburger* пов'язане з німецьким містом Гамбургом. Друга частина (*burger)* почала асоціюватися з поняттям "булочка, бутерброд" у результаті дії механізму словотвору за аналогією і появою одиниць, що позначають різні бутерброди: *cheeseburger, fishburger, chickenburger, sausageburger.* До речі, фрагмент *burger* почав функціонувати і як самостійне слово не тільки в англійській, але й в інших мовах для введення поняття «бутерброд». У даному випадку ми знову маємо справу з феноменом міжрівневої функціональної омонімії, коли мовний елемент функціонує і як лексична одиниця (на лексичному рівні) і як афікс (на морфемному рівні).

Прикладами дії "помилкової" етимології є також слова, побудовані за аналогією до слова *bikini* (назва атола в Тихому океані) для позначення купальних костюмів - *monokini, trikini.* Слово *bikini* було «розшифровано» як елемент *bi-* (давньогрецьке «два») та - *kini* «купальний костюм». Тим самим в англійській мові з' явилися такі новотворення, як, наприклад, *camkini, monokini, trikini, zerokini. Camikini, tankini* є, фактично, загальновизнаними термінами для позначення різновидів купального костюму, а неологізм *zerokini* було створено для позначення голої людини. В якості недавно сформованих «хибних» афіксів можна навести елемент *-abilia* «предмети певної сфери для колекціонування». В якості інновацій з цим елементом можна навести лексичні одиниці *golfabilia, Dianabilia, negrobilia, commemorabilia.* Насправді довільно виділений елемент - *abilia* етимологічно простежується до форми вираження граматичної категорії, а саме - до флексії множини латинізму-прикметника *memorabilis*.

До фрагментів, що виконують функції префіксальних елементів, відносяться й ініціальні скорочення. Так, з елементом *e-* (абревіатура слова *electronic*) створена велика кількість інновацій, що вводять поняття, співвідносні з комп'ютерною технікою, з Інтернет. Цей елемент навіть іменують «новим префіксом *cyber-*», його еквівалентом. Достатньо сказати, що кілька десятків неологізмів пов'язано тільки з поняттями електронного бізнесу, наприклад, *e-banking, e-trading e-shopping, e-cash, e-mall*. Останнім часом до таких префіксів-абревіатур приєднується і елемент *i-*, скорочення слова *information*: *i-community, i-science, i-jury*.

Суфіксами почали також вважати спочатку частини адрес інтернетівських підприємств і організацій (*.com, .net*), а згодом - і такі елементи, як *dot-com, dot-net*, а також нові позначення (адреси) таких організацій, наприклад, *dot-biz, dot-info, dot-name, dot-pro.* Якщо дотримуватися такої думки, тобто вважати ці елементи новими афіксами словотворчими елементами, то їх кількість буде досить значною, оскільки нові позначення будуть вводитися і надалі. Одна з відомих комп'ютерних компаній, наприклад, подала прохання про надання їй 118 "суфіксів"; серед них такі елементи, як *dot-sex, dot-sucks, dot-shop*.

Проте, функціональний статус частин інтернетівської адреси адрес не можна, на нашу думку, вважати визначеним. Ці елементи дійсно беруть участь в утворенні інновацій, однак, якщо вони виконують роль словотворчих елементів, тоді такі знаки, як *dot-commer, dot-commie* не можуть належати до похідних і взагалі до слів, оскільки вони складаються лише з двох афіксів. Те ж саме можна сказати і про інновації, що створені на базі нових варіантів "суфікса" *dot-com*, наприклад, *dot-orging* "перехід на роботу з комерційної інтернетівської компанії в некомерційну". Справжніми дериватами, власне кажучи, можна вважати лише такі формації, як *dot-com economy, dot-com rage, dot-com world*. Відзначимо також, що в

зв'язку з появою нових адрес інтернетівських організацій (*dot-biz, dot-info, dot-name, dot-pro*) перша їх частина (*dot*) все більше починає виконувати функцію афіксу (як суфікса, так і префікса): *dotbam, dot bomb, dot snot, hotdot*. Неологізм *dot bomb*, наприклад, позначає збанкрутілу інтернетівську фірму, слово *dot snot* – самовпевнену людину, яка розбогатіла шляхом створення віртуальних компаній компанії, а інновація *hotdot* - "круту" інтернетівську компанію

У той же час, елемент *dot є* лише графічним позначенням крапки, тому можна сказати, що поняття "афікс" у зв'язку з інформаційною революцією іноді перетворюється, власне кажучи, у поняття "віртуальне". Міжнародна Електротехнічна Комісія (*IEC*) пропонує ввести нові, суто "комп'ютерні" префікси *kibi-, mebi-, gibi-, tebi-*. Це пов'язано з тим, що виходячи з "бінарної" природи розміру пам'яті, місткості дисків і т.п., виміри робилися не на базі числа "*1000*", а числа "*1024*". Фахівці в галузі комп'ютерної техніки для позначення числа "*1024*" раніше використовували стандартний "метричний" префікс для "*1000*" – *kilo-*. Проте стає проблемою певне непорозуміння, що виникає внаслідок наявності двох значень префікса *kilo-*. Саме тому вимір "*1024*" повинен позначатися префіксом *kibi-*, наприклад, *kibibites*. Вважається, що префікси *mebi-, gibi-, tebi* у майбутньому замінять, відповідно, префікси *mega-, giga-, tera-*. Помітимо, що нові префікси були утворені шляхом використання двох перших літер "старих" префіксів плюс елемент *bi* (скорочення від слова *binary*).

Необхідно відзначити і роль нових запозичених афіксів, які було виділено з одного або кількох іншомовних слів і потім використано для створення за зразком цих запозичень власних інновацій. З німецької мови було, наприклад, залучено префікс *über-*, який перетворився на високопродуктивний словоформуючий елемент спочатку в американському варіанті, де він почав конкурувати з префіксом *super-*: *ubercomputer, uberoligarch, ubernerd, uber-rich.* Згодом цей префікс почав використовуватися і в інших варіантах англійської мови, приєднуючись як до іменників, так і до прикметників (u*bermaister/ uberpoor, uberachieving*). Про графічну асиміляцію цього елементу свідчить його функціонування переважно в «англізованій» формі, тобто без умляута.

Іспанський суфікс *-ista,* який раніше був присутнім у складі екзотизмів, що позначали прихильників рухів, політичних партій, державних діячів (*peronista, sandinista, somocista*), почав використовуватися для введення повсякденних понять. Реальним зразком для створення лексем, що відбивають не реалії інших країн, а свої власні, став в англійській мові неологізм *fashionista*, який вербалізував поняття пристрасного прихильника сучасної моди, А саме з ним семантично пов'язаними є наступні інновації, причому конотативний компонент семантики вербалізатора у вигляді іронічно-саркастичної оцінки фактично превалює над денотативним компонентом. Цей компонент конотації імпліцитно закладено, наприклад, у слові *recessionista,* що позначає людину, яка в умовах економічної кризи слідкує за модою. У той же час, створюються і такі інновації, в яких конотативний компонент семантики є, практично «стертим». Так, на базі запозичення *hijab* виник неологізм *hijabista* для позначення мусульманки, яка, з одного боку, одягається модно, проте не порушує ісламський «дрес-код», а також для номінації дизайнера модного одягу для жінок ісламського віросповідання.

Можна помітити і таку тенденцію афіксального словотвору, як «відродження» продуктивності суфіксів, які довгий час були практично непродуктивними. У якості прикладів новотворів останнього років із суфіксом *-dom* можна навести такі американізми, як *anorakdom, corporatedom, couch-potatodom, geekdom, gurudom, hackerdom, moguldom, multimillionairedom, thrillerdom, transgenderdom, supermodeldom.* Ці нові формації, за нашими даними, надійшли і в інші варіанти і, тим самим, створили умови для створення «своїх» неологізмів із суффиксом *–dom.* Тільки останніми роками почав виявляти свою активність раніше майже «мёртвий» суфікс *–hood,* з яким уже зафіксовані інновації *fiberhood, waithood.* Продуктивність суфікса *-able* в останні десятиліття зросла в результаті розширення поля його діяльності. Якщо раніше він використовувався для створення прикметників від дієслів, то останнім часом цей суфікс досить активно бере участь у створенні прикметників від

іменників, наприклад, *cartop - cartoppable, microwave - microwaveable, oven - ovenable.* Одною з останніх інновацій із цим суфіксом є, наприклад, слово *clubbable* «такий, що належить до престижних клубів».

Як уже зазначалося, іншомовні запозичення на сучасному етапі функціонування англійської мови не впливають суттєвим чином на її розвиток, проте не тільки кількісні, але й якісні зміни в її лексико-семантичній «макросистемі» значною мірою зумовлені "внутрішніми запозиченнями", пов'язаними, перш за все, з полінаціональністю цієї мови, із взаємодією її національних варіантів. Формування і розповсюдження нових словотворчих елементів і моделей, про що засвідчував і викладений матеріал, фактично зумовлюється конвергентним розвитком національних різновидів англійської мови в умовах сучасного етапу науково-технічного прогресу. Цю тенденцію можна переконливо довести на підставі результатів проведених лінгвістами розвідками та підкріпити аналізом зібраного автором протягом кількох десятиліть фактичного матеріалу. Проте проблеми внутрішніх запозичень, які включають не тільки міжваріантні, але й «внутрішньоваріантні», тобто запозичення в межах складових елементів національної англійської мови, вже знайшли достатнє висвітлення в монографіях та статтях автора цієї наукової праці.

Наприкінці свого подання наголосимо, що нами було окреслені лише найбільш очевидні з нашої точки зору спостереження над інноваційними процесами та механізмами в словотвірній системі англійської мови. Визначено роль телескопії не тільки як фактично найбільш продуктивного способу словотвору на сучасному етапі розвитку словотвірної системи, але й як джерела формування нових словотворчих елементів і моделей. Наші дослідження різних способів словотвору з урахуванням дії універсального механізму - закону аналогії - підтверджують аксіономічну безперечність перевіреної тези про системність словотвору, про реальну взаємозалежність між його способами та механізмами,

Література

Зацний Ю.А. Неологізми англійської мови 80-х-90-х років XX століття. - Запоріжжя: РА "Тандем-У", 1997. – 396 с. *Зацний Ю.А.* Розвиток словникового складу сучасної англійської мови Запоріжжя: Запорізький державний університет, 1998. – 432с. *Зацний Ю.А.* Новая общественно-политическая лексика и фразеология английского языка Запорожье: Запорожский гос. университет, 2000. – 278с. *Зацний Ю.А.* Англо-русский словарь новых слов и словосочетаний (рубеж столетий) Запорожье: Запорожский гос. ун- т, 2000. – 200с. *Зацний Ю.А.* Соціолінгвістичні аспекти вивчення словникового складу сучасної англійської мови. Навчальний посібник. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Лист № 14/182 – 20047 від 03.12 2003, Запоріжжя: Запорізький держ. університет, 2004. -293с. *Зацний Ю.А.* Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу: монограф. / Ю.А. Зацний. - Львів: Паіс, 2007. – 228с. *Зацний Ю.А.* Інновації у словниковому складі англійської мови початку XXI століття: Англо-український словник. Вінниця: Нова Книга, 2008. –360с. *Зацний Ю.А.* Нова розмовна лексика і фразеологія: Англо-український словник. Вінниця: Нова Книга, 2010. –224с. *Зацний Ю.А.* Англо-український тематичний словник нової лексики та фразеології.Рекомендовано міністерством освіти і науки України як навчальний посібник Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2013. – 322 с. *Зацний Ю.А.* Основи неології та практики перекладу неологізмів. Рекомендовано міністерством освіти і науки України як навчальний посібник Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2013. – 350 с. *Зацний Ю.А.* Антитерористична боротьба і поповнення словникового складу сучасної англійської мови: монографія / Ю.А. Зацний, А.Б. Семенчук. - Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2014. – 210 с. *Зацний Ю.А.* Лінгвальні й соціофункціональні параметри нової медичної лексики та фразеології англійської мови: колективна монографія / Ю.А. Зацний. - Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2014. – С. 342-372.

УДК 811.111'373.43/.45

ІБРАГІМОВА С.С.
(Кримський інженерно-педагогічний університет)

ВАРІАНТИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ПОСЕРЕДНИКИ ІНШОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ

У статті розглядаються іншомовні запозичення, що увійшли у вжиток в окремих національних варіантах та у всій макросистемі сучасної англійської мови. Розкривається роль окремих національних варіантів у адаптації іншомовних запозичень в макросистемі англійської мови. Визначається парадигматична активність запозичених іншомовних одиниць у національних варіантах англійської мови.

Ключові слова: національний варіант, взаємодія, внутрішньомовні запозичення, іншомовні запозичення, макросистема.